

ECOURI UCRAINE

Revistă literar-culturală și educativ-informativă
a Uniunii Ucrainenilor din România

89 | OCTOMBRIE
2026

Mesajul președintelui Uniunii Ucrainenilor din România, cu prilejul Zilei Mondiale a Educației

Astăzi, de Ziua Mondială a Educației, mă gândesc, în primul rând, la oamenii care dau sens educației, profesori, elevi, părinți, dar și la toți cei care înțeleg că educația înseamnă mai mult decât acumularea de cunoștințe. Educația transformă vieți, deschide drumuri și oferă fiecărui copil șansa de a-și construi propriul viitor.

Pentru comunitatea ucraineană din România, educația are și o semnificație aparte. Posibilitatea de a învăța în limba maternă înseamnă nu doar acces la educație, ci și păstrarea limbii, a identității și a legăturii cu propriile rădăcini. De aceea, mă bucur că în România dreptul la educație în limba ucraineană este asigurat prin lege și se concretizează prin inițiative și proiecte care ajung tot mai aproape de copii și de familiile lor.

În ultima perioadă, au fost înființate noi grupe de studiu al limbii ucrainene în județe precum Maramureș, Botoșani, Timiș. Sunt pași importanți, pentru că fiecare grupă nouă înseamnă mai mulți copii care au posibilitatea să își păstreze și să își aprofundeze cunoștințele în limba maternă.

Pentru mine, ca reprezentant al comunității ucrainene, educația continuă să fie o prioritate. Cred că avem responsabilitatea de a crea condițiile prin care generațiile tinere să poată învăța și dezvolta, pentru a nu fi nevoite să aleagă între integrarea în societatea românească și păstrarea propriei identități.

Uniunea Ucrainenilor din România sprijină și promovează educația în limba maternă și va continua să susțină demersurile care contribuie la păstrarea limbii ucrainene și la transmiterea acesteia către generațiile următoare.

În această zi, vreau să le mulțumesc, în mod deosebit, profesorilor pentru răbdarea, implicarea și munca pe care o depun zi de zi pentru educarea copiilor. Le mulțumesc elevilor pentru dorința de a învăța și părinților pentru că înțeleg cât de important este ca limba maternă să rămână vie și să fie transmisă mai departe.

Păstrarea limbii ucrainene începe în familie, continuă în școală și devine o responsabilitate a întregii comunități. Iar atunci când investim în educație, investim nu doar în viitorul copiilor noștri, ci și în viitorul comunității noastre.

Președintele Uniunii Ucrainenilor din România,
Deputat Nicolae-Miroslav PETREȚCHI

120 de ani de la naștere

Ivan Bahreanyi și totalitarismul sovietic

Opera și destinul scriitorului ucrainean Ivan Bahreanyi (pe numele său real Ivan P. Lozoviah), născut la 2 octombrie 1906, în satul Kuzemyn, din regiunea Harkiv, se configurează ca una dintre cele mai puternice mărturii ale rezistenței spirituale împotriva totalitarismului din secolul al XX-lea. Parcursul său biografic nu poate fi disociat de traumele istorice ale Ucrainei sovietizate, scriitorul devenind el însuși un simbol al disidenței și al afirmării libertății umane în fața opresiunii sistemice. Format în perioada efervescentă a *Generației Împușcate* (Розстріляне Відродження), Bahreanyi a experimentat direct teroarea roșie, lagărele de concentrare și exilul, transformând aceste experiențe limită în materie primă pentru o operă literară de o acuitate morală remarcabilă.

Primii pași literari ai lui Bahreanyi s-au consumat în mediul intelectual vibrant al Harkivului și al Kievului din anii '20 ai secolului al XX-lea. Asociat inițial cu gruparea literară M.A.R.S (Mișcarea Revoluționară a Scriitorilor), tânărul autor s-a remarcat printr-o lirică inovatoare, marcată de influențele expresionismului și de o acută sensibilitate socială și națională. Primele sale poezii publicate în reviste prestigioase ale epocii au fost urmate de volume reprezentative precum poemul *Mongolia* și controversatul volum *Ave Maria* (1929). Această primă etapă a creației sale a reflectat căutările estetice ale generației sale, oscilând între modernismul citadin și ancorarea în dramaticile realități geopolitice ale spațiului ucrainean. Tonul său inconfundabil, caracterizat prin patos civic, tensiune dramatică și refuzul conformismului ideologic, a atras însă rapid atenția aparatului represiv sovietic, punând capăt prematur acestei etape de liberă creație în interiorul granițelor URSS.

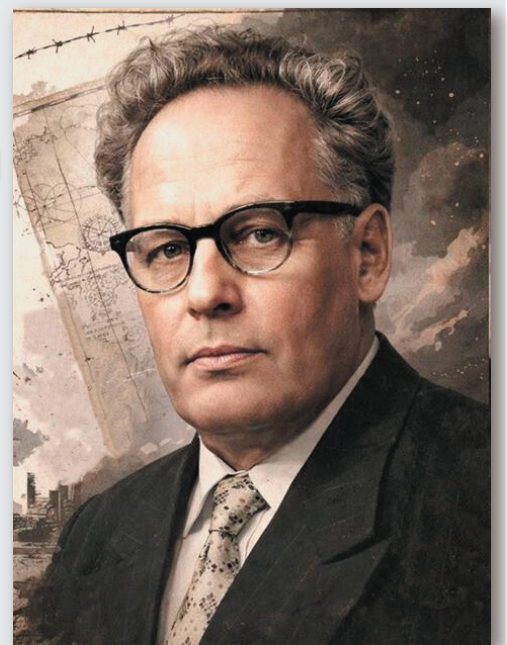
Ascensiunea regimului stalinist și declanșarea colectivizării forțate au dus la arestarea lui Ivan Bahreanyi, deschizând un capitol întunecat, marcat de detenție în închisori, deportare în lagăre de muncă silnică și exil interior. Acest deceniu de teroare, în care scriitorul a cunoscut abisul suferinței umane, nu i-a anihilat însă vocația, ci i-a conferit o profunzime copleșitoare. Anii petrecuți în Gulag și evadările dramatice au constituit baza autobiografică a capodoperelor sale târzii. Romanul *Vânătorii de tigri* (Тузпорог, 1944) și monumentalul roman *Grădina Ghetsimani* (Гад Гетсиманський, 1950) reprezintă culmile prozei sale carcerale. Prin intermediul acestor scrieri, I. Bahreanyi a radiografiat mecanismele terorii totalitare, opunând dezumanizării sovietice demnitatea inalienabilă a individului, solidaritatea umană și forța cathartă a naturii, transfigurată într-un spațiu al libertății absolute.

Sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial l-a găsit pe Bahreanyi în Europa Occidentală, unde a devenit o figură centrală a diasporei ucrainene din Germania. Conștient de pericolul iminent al represiunii sovietice care viza repatrierea forțată a refugiaților, el a publicat celebrul pamflet politic *De ce nu vreau să mă întorc în URSS?* (1946), un rechizitoriu devastator la adresa imperialismului sovietic și o pledoarie universală pentru drepturile omului. În exil, energia sa organizatorică a fost prodigioasă: a pus bazele *Mișcării Artistice Ucrainene* (MUR) pentru a reuni scriitorii exilați, a fondat *Partidul Democrat Revoluționar Ucrainean* și a condus cotidianul *Vești Ucrainene*. De asemenea, a inițiat prima traducere străină a celebrului roman *Ferma animalelor* scris de George Orwell, demonstrând o clarviziune politică excepțională. Activitatea sa publicistică și beletristică din această perioadă a consolidat statutul său de tribun al conștiinței naționale ucrainene până la dispariția sa prematură, la 25 august 1963, în Germania.

„Nu vreau să mă întorc în acea *patrie*. Suntem aici sute de mii care nu vor să se întoarcă. Suntem luați cu forța, dar ne opunem cu înverșunare, preferăm să murim aici, în străinătate, decât să ne întoarcem în acea *patrie*. Eu pun cuvântul acesta între ghilimele, ca pe un cuvânt încărcat pentru noi cu un conținut înfricoșător, ca pe un cuvânt străin, impus cu un cinism de neegalat de propaganda sovietică. Bolșevicii au creat pentru 100 de naționalități o singură „patrie sovietică” și ne-o impun cu forța, această închisoare a națiunilor, numită URSS. Ei o numesc *patrie* și ne urmăresc în întreaga lume ca să ne tragă înapoi în acea „patrie”. La gândul că ar putea reuși să ne prindă și să ne întoarcă, părul meu se albește vremelnice, și port cu mine o doză de cianură de potasiu, ca ultim mijloc de autoapărare împotriva socialismului stalinist, împotriva acelei *patrii* [...].

(Continuare la pag. 5)

Mihai ROMANIUC

MIHAI HAFIA TRAISTA, *Zodia Mielului*

* București, RCR Editorial, 2026, 274 p. *

Volumul de față, fără să își consume sensurile în interiorul unei istorii, al unui conflict sau al unei biografii, depășește limitele simplei narațiuni și se transformă într-un teritoriu al întrebărilor fundamentale. Cititorul *Zodiei Mielului* de Mihai Hafia Traista este chemat să urmărească destinul unor personaje și, simultan, să pătrundă într-un univers în care realitatea cotidiană și imaginarul religios, memoria individuală și memoria colectivă, experiența concretă și simbolul se întrepătrund până la confundare. În peisajul literaturii contemporane, preocupată de fragmentarism, de imediatețea facilă și de latura trivială a existenței, o asemenea construcție narativă poate părea neobișnuită. Mihai Hafia Traista recuperează însă o tradiție mai veche a literaturii române, aceea în care povestea omului devine și povestea unei comunități, iar întâmplările individuale dobândesc rezonanță mitică. Din acest punct de vedere, *Zodia Mielului* se înscrie într-o zonă spirituală din care fac parte, fiecare sui-generis, operele unor scriitori de talia lui Mihail Sadoveanu, Vasile Voiculescu și Mircea Eliade.

Încă din primele pagini, cititorul este întâmpinat de vocea profetică a lui Gamaliel, un personaj care pare coborât simultan din paginile Scripturii și din memoria satului românesc. El este nebunul înțelept, marginalul care vede ceea ce semenii nu mai sunt capabili să vadă, vestitorul unor adevăruri pe care comunitatea le respinge tocmai pentru că îi tulbură certitudinile. În jurul său se organizează un univers simbolic marcat până la sfârșire de ambivalența Mielului și a Țapului, simboluri sacrificiale, poate cele mai puternice și mai complexe figuri ale imaginarului creștin. Din acest punct, nuvela nu trebuie citită restrictiv, ca o narațiune realistă ori ca un text alegoric/fantastic. Forța sa rezidă tocmai în această oscilație permanentă între immanent și transcendent, între concretul sordid și elevația spirituală. Birtul din preajma gării, străzile, cimitirul, spitalul psihiatric, sediul poliției, vocile oamenilor simpli, anecdotele, limbajul oral și caracterul său hâtru coexistă cu profețiile, vedeniile, simbolurile biblice, eresurile, spaima de necunoscut și experiențele-limită ale personajelor. Lumea pare a funcționa simultan pe două niveluri: unul vizibil și unul ascuns.

Această dublă structură a realității apropie în mod evident nuvela de proza fantastică a lui Mircea Eliade, mai ales de povestirea *Pe strada Mântuleasa*. Nu pentru că Mihai Hafia Traista ar prelua modele narative eliadești, ci pentru că ambii autori sunt preocupați de aceeași problemă fundamentală: existența unui sens ascuns în spatele realității cotidiene. În celebra scriere a lui Eliade, bătrânul Zaharia Fărâma reconstruiește prin intermediul povestirii o lume care sfidează logica și cronologia obișnuită. Cititorul nu știe niciodată cu certitudine unde se termină realitatea și unde începe mitul. Povestea devine un instrument de revelare a sacrului. În *Zodia Mielului*, funcția aceasta este îndeplinită de discursul profetic al lui Gamaliel și de traseul inițiat al lui Simon Răureanu. Dacă Zaharia Fărâma, eroul lui Eliade, vorbește despre miracolele ascunse ale unei străzi bucureștene, Gamaliel vorbește despre apropierea unei alte ordini a lumii, despre o renaștere spirituală simbolizată prin imaginea Zodiei Mielului. Există însă și o diferență importantă. Fantasticul lui Eliade se întemeiază pe bucle de polaritate ale echivocului. Cititorul poate accepta la fel de bine ambele explicații: miraculoasă și rațională. La Mihai Hafia Traista, dimensiunea sacră este explicit și profund ancorată în imaginarul biblic. Simbolurile nu apar ca simple fisuri în textura realului, ci ca elemente constitutive ale unei viziuni despre lume. În acest sens, autorul se apropie mai curând de spiritul prozei lui Vasile Voiculescu decât de formula enigmatică a fantasticului eliadesc.

În centrul nuvelei se află Simon Răureanu, un personaj construit cu subtilitate psihologică și cu o remarcabilă sensibilitate umană. Trauma copilăriei, sentimentul abandonului, relația cu memoria și cu propriile fantasme îi transformă existența într-un drum al căutării de sine. El nu este eroul unei aventuri exterioare, ci protagonistul unei călătorii interioare, iar această dimensiune conferă scrierii o profunzime aparte. Ca în multe dintre marile narațiuni ale literaturii europene, adevărata miză nu este ceea ce se întâmplă, ci ceea ce se revelează prin întâmplări. În spatele fiecărui episod se află întrebări despre vinovăție, identitate, libertate, destin și posibilitatea unei renașteri spirituale. Simon este, într-un anumit sens, omul contemporan confruntat cu propriile răni și cu propriile limite. El poartă în sine atât fragilitatea individului abandonat de lume, cât și vocația unei transformări care îl depășește. Din această perspectivă, nuvela poate fi citită și ca o amplă meditație asupra memoriei. Nu întâmplător trecutul revine obsesiv, fragmentat, adesea deformat de traumă, aidoma unor cioburi de oglindă în care personajul încearcă să-și recunoască propriul chip. Memoria nu apare însă ca un depozit fidel al faptelor, ci ca o forță vie, capabilă să modeleze prezentul și să influențeze viitorul.

În lumea lui Mihai Hafia Traista, trecutul nu trece niciodată cu adevărat. El continuă să locuiască în oameni, să vorbească prin ei și, uneori, să le dicteze destinele. În acest sens, figura iconarului Bim-Bom ocupă un loc aparte în economia simbolică a nuvelei. Personajul depășește cu mult funcția unei simple prezențe excentrice. El devine o expresie a memoriei traumatice, a vinovăției și a imaginarului care se naște acolo unde realitatea nu mai poate oferi explicații suficiente. În jurul său gravitează o întreagă serie de întrebări care rămân deliberat deschise. Este Bim-Bom o prezență reală? Este o proiecție a conștiinței, în accepțiunea unui dublu malefic care ilustrează dubla personalitate a lui Simon? Este expresia unei traume sau un mesager al unei alte realități? Autorul refuză să tranșeze

definitiv aceste dileme, iar tocmai această ezitare conferă nuvelei o parte importantă din forța sa artistică. De altfel, una dintre calitățile esențiale ale cărții este refuzul explicațiilor definitive. Literatura autentică nu oferă soluții, ci creează spații de reflecție, iar autorul înțelege foarte bine acest lucru, așa încât nu transformă simbolul într-o formulă rigidă și nu încearcă să reducă misterul la o schemă interpretativă. Dimpotrivă, el cultivă în mod constant suspansul fertil, generator de întrebări fundamentale pentru spirit. Cititorul este adus, în chip profetic, să participe la construirea sensului, să interpreteze și să reinterpreteze, să revină asupra unor pasaje și să descopere noi legături între ele. Această deschidere interpretativă este susținută de structura polifonică a discursului. Nuvela alternează registre, perspective și tonalități, umorul popular conviețuiește cu reflecția metafizică, anecdota se întâlnește cu parabola, realismul cotidian este traversat de viziuni și profeții. În acest mod, *Zodia Mielului* se apropie de acele construcții epice în care diversitatea vocilor contribuie la complexitatea ascunsă a sensului întrupat în lumea textului.

Nu trebuie trecut cu vederea nici dimensiunea comunitară a textului. Deși destinul lui Simon ocupă miezul narațiunii, adevăratul protagonist al scrierii pare a fi, adesea, însăși comunitatea. Orașul, cu figurile sale pitorești, cu marginalii săi, cu excentricii și povestitorii săi, capătă consistența unui personaj colectiv. În această privință, Mihai Hafia Traista se dovedește un foarte bun observator al tipologiilor umane. Personajele sale nu sunt simple funcții narative, ci prezențe vii, recognoscibile, construite prin gesturi, limbaj și mentalități. Cititorul familiarizat cu literatura română va observa, probabil, că această galerie de personaje trimite, uneori, spre lumea lui Marin Preda, alteori, spre universul sadovenian, iar, în anumite momente, chiar spre comunitățile simbolice din proza lui Fănuș Neagu. Totuși, autorul nu imită niciun model. El valorifică aceste afinități pentru a construi o formulă proprie, în care realismul social se întâlnește cu dimensiunea mitică și spirituală. Iar un ingredient esențial în rețeta acestei formule este limbajul. Mihai Hafia Traista posedă o remarcabilă capacitate de a reproduce oralitatea autentică. Dialogurile sale nu par scrise, ci rostite, căci păstrează ritmul firesc al vorbirii, umorul spontan, expresivitatea regională și savoarea formulelor populare. Această oralitate, dincolo de a reprezenta un simplu artificiu stilistic, contribuie la conservarea unei memorii culturale și lingvistice care, în contextul actual, riscă să se piardă.

De fapt, una dintre marile teme ale nuvelei este chiar supraviețuirea memoriei colective. Personajele lui Traista nu coexistă într-un vid cultural; ele poartă cu sine povești, credințe, superstiții, fragmente de mitologie populară și ecouri ale unei lumi tradiționale aflate într-un proces continuu de transformare. Nuvela devine astfel și un document spiritual al unei comunități, surprinse într-un moment de tranziție și de redefinire a propriilor repere. În același timp, dimensiunea religioasă a textului nu trebuie redusă la simpla ilustrare a unor teme biblice, întrucât ea funcționează ca o modalitate de interpretare a existenței. Simbolurile creștine sunt integrate într-o viziune mai amplă asupra omului și a destinului său. Mielul, Țapul ispășitor, piatra, apa, focul, profetul, crucea, jertfa, renașterea – toate aceste imagini alcătuiesc un sistem simbolic coerent, prin intermediul căruia autorul reflectează asupra condiției umane, desfășurând-o prin întreșerea unor biografii și a unor geografii simbolice, prin interferențe de semne stranie și inextricabile coincidențe.

Tocmai de aceea, lectura nuvelei poate produce impresia unei duble călătorii. Pe de o parte, urmărim traseul biografic al personajelor. Pe de alta, suntem invitați să parcurgem un drum inițiat, presărat cu întrebări despre sensul existenței, despre natura răului, despre vinovăție și despre posibilitatea mântuirii. Cele două niveluri nu se exclud, ci se completează reciproc, conferind textului o densitate aparte. Dacă ar fi să identificăm nucleul semantic profund al cărții, probabil că acesta ar putea fi formulat prin ideea transformării. Aproape toate personajele importante ale nuvelei sunt surprinse în momente de criză, de

Mihai Hafia TRAISTA

DIN ISTORIA LITERATURII UCRAINE DIN ROMÂNIA

~ PERIOADA POSTBELICĂ ~

EUGEN (EVHEN) MIHAICIUC (1935-1999)

Eugen Mihaiciuc, traducător, editor, redactor și publicist ucrainean, membru al Uniunii Scriitorilor din România și membru fondator al Uniunii Ucrainenilor din România, s-a născut la 19 mai 1935 în localitatea Doroșivți, astăzi în raionul Zastaviv, regiunea Cernăuți, Ucraina.

A absolvit Facultatea de Filologie a Universității din București, pregătirea filologică aflându-se la baza activității sale de traducător, redactor și publicist, desfășurată în principal în domeniul literaturii ucrainene și al presei ucrainene din România.

Eugen Mihaiciuc a publicat articole în periodicele ucrainene din România: «Новий вік» („Veac nou”), «Український вісник» („Curierul ucrainean”), «Вільне слово» („Cuvânt liber”) și «Наш голос» („Vocea noastră”). A fost redactor la revistele «Світ» („Lumea”) și «Наш голос» („Vocea noastră”), participând astfel la activitatea editorială a presei culturale ucrainene. În anul 1964, publică articolul «Лєся Українка» („Lesia Ukrainka”), dedicat uneia dintre cele mai importante personalități ale literaturii și culturii ucrainene.

Activitatea de traducător a lui Eugen Mihaiciuc cuprinde atât opere ale unor autori clasici ai literaturii ucrainene, cât și texte ale scriitorilor ucraineni din România. În 1963, împreună cu N. Morgeanu, a tradus volumul *Nuvele și povestiri* de Myhailo Koțubynskyi, pentru ca, peste un an, împreună cu Marcel Gaftone, să realizeze traducerea romanului *Pământ* de Olha Kobyleanska.

În anul 1982, Eugen Mihaiciuc a participat la realizarea volumului *Subiect pentru o năvelă. Antologie de proză a scriitorilor ucraineni din România*. Publicarea unei asemenea antologii a oferit posibilitatea reunirii într-un singur volum a unor texte reprezentative pentru proza scriitorilor ucraineni din România.

Eugen Mihaiciuc a avut și o activitate editorială însemnată. În 1983, a editat volumul *Мужичья смерть (Moartea țăranului)* de Les Martovyci. A redactat, de asemenea, mai multe volume de poezie, printre care: *Інтермеццо (Intermezzo)* de Mihai Mihailiuc (1971), *Розколоте небо (Cerulea despăcat)* de Ștefan Tcaciciu (1971) și *Поезії (Poezii)* de Ioan Covic (1972).

Activitatea sa redacțională a inclus și almanahuri literare: «Серпень» („August”), (1964), «Ліричні струни» („Strune lirice”) (1968), precum și almanahul «Обрії» („Orizonturi”) (1979, 1981 și 1983).

Eugen Mihaiciuc s-a stins din viață la București, la 14 ianuarie, fiind înmormântat în Cimitirul Străulești.

De numele lui Eugen Mihaiciuc se leagă, astfel, o perioadă importantă din evoluția presei și a literaturii ucrainene din România. Prin traduceri, prin activitatea sa publicistică și editorială, Eugen Mihaiciuc a fost implicat în promovarea literaturii ucrainene și în susținerea activității culturale ucrainene din România.

tercere sau de căutare, fiecare fiind supus unei încercări care îi modifică percepția asupra lumii. În această privință, *Zodia Mielului* este și o operă a devenirii, a drumului către o altă înțelegere a propriei existențe. Poate tocmai aici se află și cea mai importantă apropiere de universul lui Mircea Eliade: nu în tehnicile narative, nici în arhitectura epică, ci în convingerea că realitatea ascunde întotdeauna mai mult decât lasă să se vadă. Atât Eliade, cât și Traista par să ne spună că lumea nu este niciodată complet epuizată de aparențe și că, dincolo de evenimentele cotidiene sau de vâlul iluziei, continuă să existe un nivel profund și esențial, ocult, al sensurilor genuine. În cele din urmă, *Zodia Mielului* este o carte despre speranță, dar o speranță care nu se manifestă spectaculos ori triumfalist, ci discret, prin însăși posibilitatea transformării interioare. Chiar și atunci când personajele par copleșite de suferință, de singurătate sau de vinovăție, nuvela păstrează deschisă perspectiva unei regăsiri de sine. Această deschidere spre sens conferă textului o lumină aparte și îl salvează de pesimismul steril, edulcorând apăsarea cheii naturaliste în care s-ar cere interpretat.

Într-o epocă dominată de fragmentare și de polarizare, de relativizarea valorilor și de obsolescența marilor narațiuni ale umanității, nuvela lui Mihai Hafia Traista are curajul de a readuce în prim-plan întrebări esențiale: Ce este omul, de unde vine și încotro se îndreaptă? Ce înseamnă destinul? Există o ordine ascunsă a lumii? Este posibilă renașterea spirituală? Sunt întrebări vechi, poate la fel de vechi ca literatura însăși, dar pe care fiecare generație este obligată să le reformuleze. Prin amploarea construcției epice, prin pleroma de simboluri și prin autenticitatea nedisimulată a personajelor sale, *Zodia Mielului* se impune ca una dintre acele scrieri care solicită nu doar atenția cititorului, ci și disponibilitatea acestuia de a participa la un dialog interior. Este o scriere proteică sub zodia lecturilor plurale: nuvelă realistă, fantastică sau naturalistă, thriller psihologic, polisier, comedie neagră a moravurilor unei societăți decadente (Babilonul modern), parabolă spirituală, frescă socială, meditație asupra condiției umane. În fiecare ipostază, ea își păstrează forța de sugestie și capacitatea de a genera multiplicitate interpretativă. Iar dacă, după ultima pagină, cititorul va continua să se întrebe asupra sensului profețiilor lui Gamaliel, asupra frisonantelor apariției și ocultării ale gemenilor Sticlaru, asupra destinului lui Simon Răureanu sau asupra propriei sale poziționări în raport cu marile întrebări ale existenței, atunci înseamnă că nuvela și-a împlinit menirea-i profundă. Pentru că literatura adevărată nu se încheie odată cu lectura; ea continuă să trăiască în conștiința celui care a parcurs-o, asemenea unui ecou care refuză să se stingă.

Dacă *Zodia Mielului* explorează drama omului confruntat cu propriul destin spiritual, nuvela *Copilul rămas între două trenuri*, pandant în panopticul narativ al volumului, deplasează centrul de greutate dinspre mit către istorie, văzută, similar, ca memorie colectivă. Între cele două nuvele există o legătură profundă, care ranforsează conexiunile de viziune și de formulă narativă. În ambele cazuri, autorul este preocupat de oamenii aflați la răscruce, de personajele obligate să trăiască între două lumi, între două sisteme de valori, între două epoci sau între două forme ale identității. Încă din titlu, nuvela propune una dintre cele mai sugestive metafore ale întregii sale construcții epice. Copilul rămas între două trenuri nu reprezintă doar un destin individual, ci și imaginea simbolică a unei comunități surprinse într-un moment de transformare istorică. Trenul devine aici, din simplu mijloc de transport, un semn al modernității, al schimbării, al trecerii timpului și

al unei lumi care înaintea fără să aștepte pe cei rămași în urmă. Nu este întâmplător faptul că autorul acordă o atenție specială apariției căii ferate în Maramureș și impactului pe care aceasta îl produce asupra comunităților locale. Locomotivele, liniile ferate și gările nu sunt doar elemente de decor, ci adevărați agenți ai schimbării istorice. Personajele intuesc că trenurile vor modifica definitiv modul de viață tradițional, vor schimba raporturile economice și chiar felul în care oamenii își imaginează viitorul. Din această perspectivă, nuvela amintește de marile construcții epice în care progresul tehnic devine un simbol al mutațiilor pe scara civilizației. Calea ferată unește spații geografice, dar și destine, mentalități și istorii diferite. Ea creează punți și, în același timp, produce scindări. În lumea lui Mihai Hafia Traista, trenul este deopotrivă un instrument al apropierii și al despărțirii, al osmozei și al rupturii, al sfidării predestinării și al prăbușirii în sine a conștiinței.

Pe fundalul acestor transformări se desfășoară drama unor personaje marcate de război, de schimbarea frontierelor și de tensiunile identitare specifice unei regiuni aflate la confluența mai multor culturi. Autorul reconstituie cu minuție o lume multietnică și plurilingvă, în care români, ucraineni, maghiari, evrei și alte comunități împart același spațiu geografic, dar nu întotdeauna și aceeași memorie. Istoria mare pătrunde cu tăvălugul în existențele individuale și le modifică ireversibil cursul. Referirile la ofensiva rusă din 1914 și la confruntările militare din Maramureș, dincolo de aspectul lor de repere documentare, funcționează ca elemente ce amplifică dimensiunea tragică a destinului individual. În același timp, nuvela confirmă una dintre cele mai importante calități ale prozatorului: capacitatea de a transforma documentul istoric în literatură. Faptele, datele și împrejurările nu rămân simple informații, ci dobândesc consistență umană prin intermediul personajelor. Cititorul nu are însă impresia că parcurge un documentar istoric, ci că participă la viața unei comunități care încearcă să supraviețuiască schimbărilor adesea brutale ale vremii.

Dacă, în *Zodia Mielului*, comparația cu Mircea Eliade se impune prin dimensiunea simbolică și prin prezența sacrului ascuns în cotidianul profan, în *Copilul rămas între două trenuri*, apropierea ar putea fi făcută mai degrabă de marile romane ale memoriei istorice din literatura Europei Centrale și de Est. Aici, accentul nu mai cade pe irupția miraculosului, ci pe felul în care istoria modelează conștiințele și destinele oamenilor obișnuiți. Astfel, cele două nuvele se întâlnesc într-un punct nodal de convergență narativă. Atât Simon Răureanu, un Mesia arborat la „capiștea idolatriei” și silit să poarte povara talismanică a elevației antinomice de patologic hieratism, cât și eroii din *Copilul rămas între două trenuri*, în special Filip Cărlibaba și Andrei Stăjeret, tată și fiu despărțiți de malurile tulburei genuni a destinului potrivit, trăiesc experiența căutării: unii caută sensul existenței, alții caută un loc în istorie; unii încearcă să se nască din nou spiritual, năzuind la o redempțiune așteptată indefinit, iar alții încearcă să supraviețuiască unei lumi care se naște și moare în același timp. În toate situațiile, omul rămâne centrul de interes al autorului. Prin această complementaritate, cele două nuvele configurează o viziune coerentă asupra condiției umane, văzută simultan din perspectiva destinului individual și a celui colectiv. Dacă *Zodia Mielului* plonjează în adâncurile sufletului, *Copilul rămas între două trenuri* reflectă curgerea heracliteană a istoriei, revelând, poate, cel mai incitant dialog tematic din proza lui Mihai Hafia Traista.

Cristian PAȘCALĂU

Cu profund regret, Colegiul redacțional al revistei „Eouri ucrainene” anunță trecerea la cele veșnice a celei care a fost

GENOVEVA IROD

soția scriitorului, traducătorului și redactorului Corneliu Irod, alături de care a împărțit o viață de iubire, devotament și aleasă prețuire.

Plecarea ei lasă în urmă un gol profund în sufletele celor care au cunoscut-o, au iubit-o și au prețuit-o.

În aceste momente de grea încercare, suntem alături de domnul Corneliu Irod și de familia sa, cărora le transmitem sincere condoleanțe și întreaga noastră compasiune.

Dumnezeu să-i așeze sufletul în lumină și odihnă veșnică!

Colegiul redacțional al revistei „Eouri ucrainene” anunță cu mare tristețe trecerea la cele veșnice a celei care a fost

MARIA OPRIȘAN

(1942–2026)

profesoară, scriitoare și participantă activă la viața culturală și educațională a comunității ucrainene din Maramureș.

Ne alăturăm familiei îndurerate în aceste momente de grea încercare și transmitem sincere condoleanțe și întreaga noastră compasiune!

Dumnezeu s-o odihnească în pace!

Mihai ROMANIUC

SCRISOAREA

Anton se așează la măsuța prăfuită din cerdacul casei sale bătrânești, moștenită de la bunici. Sorbi din cafeaua preparată la ibricul vechi de când lumea și privi prin gardul putred, căzut pe alocuri din cauza bătrâneții, spre strada pe care nu se afla nimeni în acel moment. Prin minte îi trecu un gând, apoi îl alungă repede, plictisit fiind de atâta contemplare, și-și aprinse, cu mișcări leneșe, o țigară mușcărită. Cu patru seri în urmă, își uitase pachetul sub cerul liber. Trase atunci o beție zdravănă, dionisiacă, încât nici nu-și mai aducea aminte prin ce minune reușise să intre în casă. Pufăise tacticos în scurtele clipe când nu dusesese botul sticlelor la gură, dar de la un anumit punct, acesta n-ar mai fi putut spune cum s-au desfășurat lucrurile, cu cine a vorbit, ce a văzut sau unde și când i s-a rupt filmul conștiinței, travestindu-se într-o legumă. Cert este că, a doua zi după aceea cruntă beție, își găsi pachetul îmbibat cu apă precum un burete proaspăt folosit. Pesemne plouase, și încă destul de tare. Degeaba îl mutase, mai târziu, într-un loc unde razele soarelui pârjoleau fără milă tot ce le ieșea în cale. Tutunul zăcuse ud prea multă vreme pentru a mai putea fi salvat.

Acum trăgea din filtru și tușea resemnat. Dacă așa a fost să fie, a fost, vru el să-și explice, dar se opri. Gândurile nu aduc nimic bun. N-au adus niciodată. Se poate descurca omul și fără ele. Oamenii gândesc, își fac griji, pun la cale tot felul de planuri, iar, în final, își găsesc sfârșitul din cauza lor, pierzând totul. E mai bine să nu știi, să nu vezi, să nu auzi și să trăiești clipa așa cum se cuvine. Gânditori au fost mulți pe lumea asta, dar niciunul n-a scăpat de moarte, nimeni n-a descoperit elixirul vieții veșnice. Măreți au fost ei, dar de... tot ca cei mai proști dintre proști au murit. Și încă mulți alții se grăbesc să-i ridice în slăvi secole la rând după ce firul vieții lor și-a aflat sfârșitul. Măcar de nu s-ar mai vorbi și de nu s-ar mai gândi lumea la atâtea fleacuri!

Anton privi indiferent către gardul putred, mai degrabă culcat decât în picioare. Poate că ar fi dăinuit el dacă nu l-ar fi doborât, în cine-știe câte locuri, din cauza numeroaselor sale beții nocturne.

Din stradă se auzi o voce familiară, apoi pe poartă intră un bătrânel adus de spate, care purta pe umărul drept o geantă maronie, plină cu felurite plicuri. Era poștașul Costică. Se pare că astăzi trebuia să-i aducă și lui ceva. Se salutară reciproc, Costică îi întinse un plic, îi dădu din nou bună ziua și plecă apoi mai departe. Destinatarul așeză bucata de hârtie pe masa prăfuită, sorbi încă o gură de cafea, iar pe urmă puse ceașca lipicioasă deasupra plicului. Privi în gol, se scărpină în ureche, își întinse picioarele sub masă, închise ochii și ațipi. Când îi deschise din nou, afară se făcu frig. Trase un hanorac pe el și-și frecă ochii adormiți. Rupse în cele din urmă sigiliul plicului și citi încet conținutul acestuia cap-coadă. Hârtia era semnată de o rudă apropiată.

Dragă Anton,

Îți scriu acest mesaj de mână, deoarece știu că te-ai izolat în ultimii ani ca un pustnic și că nu ai nici măcar un telefon mobil. Cineva mi-a spus că trăiești într-o sărăcie cumplită, iar puținii bani pe care îi procuri se duc îndată pe apa sâmbetei. Am încercat, în numeroase rânduri, să dau de tine prin intermediul vecinilor, neamurilor și a cunoscuților tăi deopotrivă, însă de fiecare dată m-am poticnit de un refuz, adică de-al tău, bineînțeles. Spune-mi, te rog, cum mai ești, ce s-a mai întâmplat cu viața ta și de ce ai ales tocmai acest drum? Nu vreau să te simți descurajat, mai ales acum, cât încă mai ești tânăr și voinic. Lumea nu e doar un loc vicios care pendulează la nesfârșit între griji și greutăți. Îți pot garanta că e așa cum îți zic, privind la întreaga mea existență de până acum. Și mie mi-a fost greu, tare

multe am mai avut de îndurat, iar la final nu m-am ales nici măcar cu un singur copil, ca să îmi pot trăi bătrânețea împăcată. Părinții mi-au murit, pe frați i-am îngropat demult, bărbatii mi i-am iubit ca pe ochii din cap, cu toate că nu am primit înapoi, din partea lor, nici o pătrime din cât le-am oferit. Și iată-mă acum bătrână, neputincioasă, fără prieteni buni, pierdută printre fețe străine într-o lume de gheață. Adesea îmi blestem traiul și mă întreb de ce oare mă mai ține bunul Dumnezeu pe acest pământ. Știu cum e să fii un suflet singuratic, nici să nu îți faci griji că n-aș putea să te înțeleg. Dar, te rog, bunul meu nepot, nu ceda mizeriei existenței pământești atât de devreme, pentru că n-ar fi corect, în primul rând, față de țelul care ți-a fost hărăzit la naștere. Nimeni nu pășește întâmplător pe această lume. Apoi, gândește-te la părinții tăi: doar nu crezi că ți-au dat viață și te-au crescut mulțumiți cu gândul c-ai să te stingi pe la vreo patruzeci de ani, doborât de ciroză, fără să lași niște urmași în urma ta, care să-ți cinstească memoria? Eu tare necăjită mai sunt că nu va fi cine să-și amintească, peste ani, de mama, bunica sau străbunica lui, ori a ei.

Vino cu mine, dragule! Am pus ban pe ban până s-au adunat cât pentru două-trei vieți. N-am ce să fac cu toate aceste parale, chiar dacă ar fi să trăiesc numai în dezmăț în următorii cincizeci de ani. Te voi învăța cum să-mi administrezi fabricile de materiale compozite, astfel încât să extinzi producția și vânzările la o scară mult mai largă. Cu mine vei trăi ca un prinț, iar de femei frumoase și vrednice n-ai să te lipsești. Își vor scoate unele altora ochii doar ca să se trezească în fiecare dimineață cu fața către spatele tău. Ei, doar imaginează-ți! Mâncare bună, călătorii în locuri unde alții nici măcar nu visează s-ajungă. Vei fi respectat oriunde te vei duce, pe pământ sau pe mare, mulți își vor frânge spatele numai să te uiți puțin la ei. Nu exagerez cu nimic. N-am să mă las moartă până nu îți voi oferi cele promise. Ție îți voi da tot, alte rude nu mai am. Doar vino și ai să te convingi!

Sunt bătrână, singură și tristă. Iartă-mă, te rog, dacă ți-am greșit vreodată cu ceva. Pe toate le voi repara cât mai bine cu putință. Ajută-mă să simt cum e să ai un fiu, iar de restul mă voi ocupa eu. Te aștept, nu zăbovi nicio clipă!

P.S. În plic vei găsi biletul de avion, cu plecare de luna viitoare. Am luat în calcul o posibilă întârziere a corespondenței. Altfel, ți-aș fi programat zborul mult mai repede.

Ne vedem în Mauritius,
a ta iubitoare mătușă Diana

Anton nu simți nevoia să recitească scrisoarea. Se ridică de la masă și îndesă plicul în buzunarul hanoracului, deja plin cu alte mizilicuri. Porni cu pași leneși spre magazia goală de unde strânse câteva surcele. Aici avu norocul să găsească lemne de foc uscate, ultimele rămase. Intră apoi în casă și se ghemui lângă sobă. Deschise ușița, scoase plicul din buzunar, îl mototoli și-l vârî indiferent înăuntru. Peste el așeză surcelele, îi dădu foc, iar când flăcările se întetiră, potrivi și lemnele.

Peste câteva minute, se afla pe fotoliul său vechi îndreptat cu fața către televizorul pătrășos de lângă fereastră. Schimbă câteva canale până găsi un serial turcesc pe care îl mai văzuse de câteva ori în trecut. Acesta îi plăcea mult, dar nu pentru intrigile sale orientale, ci pentru că vocile actorilor îl adormeau aproape instantaneu. Își lăsă capul pe spate, închise ochii și-și așeză mâinile în poală. Grijiile mătușii sale nu-l interesau câtuși de puțin. În orice caz, nu merita să se gândească la așa ceva, atâta vreme cât fotoliul său îi oferea tot ce avea nevoie. Iar gândurile i se păreau, în general, inutile.

În mijlocul camerei începu să picure. Afară ploua torențial, vântul făcea grinzile casei să scârțâie, legănându-le după bunul plac. Anton se foi câteva clipe în locșorul său, apoi îl fură un somn alb, fără vise. Lui nu-i plăcea sub niciun chip să viseze, iar când subconștientul îndrăznește totuși să-i transmită ceva, sărea atunci ca ars și se așeza pe cealaltă parte. Nu care cumva, nu care cumva, mormăia el înainte s-adoarmă la loc.

Prin geamul spart pătrundeau stropi reci de ploaie, fără s-ajungă însă până la picioarele celui adormit. Doar pe suprafața televizorului se mai prelingeau dărele rezezi, tomnatic, curățându-l, în parte, de praful gros care se împământenisise acolo de-a lungul anilor. În acest timp, vocile personajelor turcești fuseseră acoperite de sforăitul buclucaș al celui din apropierea lor, distorsionându-le acustica. Pe măsuța din verandă zăcea, înecat într-o baltă de apă cleioasă, pachetul cu țigările-i mușcăite. Vântul năvăla trimitea stropii până la tâblia neînchipuit de murdară unde se afla și ceașca de cafea, continuându-și, neabătut, munca începută cu doar câteva seri în urmă.

Saveta VĂRĂREANU

SUFLET DE ORFAN

Punguța cu doi bani

Eu am avut la școala numărul nouă mai multe clase de a noua și apoi de a zecea, printre care și clasa a zecea D. Copiii deja semănau a tineri în toată regula. Studiam Ion Creangă. La una din ore trebuia să vorbim despre basmele scriitorului, să le povestim (măcar oral, că în scris...). N-a știut sau n-a avut curajul nimeni din clasă, drept pentru care am făcut un lucru care i-a rușinat grozav pe elevii din a zecea D.

– Vasilică, du-te la domnul învățător Tănase, care are clasa întâi, și roagă-l să-mi trimită un elev; nici foarte bun, nici foarte slab.

Vine Vasilică în clasă cu o găgălice, un băiețel isteț foc. Ochișorii îi sticleau într-un zâmbet de om sigur, care așteaptă o surpriză.

– Cum te cheamă?

– Slobozeanu Adrian.

– Părinții tăi sunt din Slobozia?

– Da.

– Cum îi cheamă?

– Gicu și Elena.

– Le-am fost profesoară amândurora, iar mamei tale dirigintă. Vezi pe nenii și tantile din clasă? Nu știu să povestească *Punguța cu doi bani*. Tu știi?

– Da, tiu, mi-a răspuns cepeleagul piti-cot.

– Povestește-ne, te rog.

Viteazul Prâslea ia poziția de drepti, își apropie mâinile de coapse, și-ncepe după tot tipicul. Îmi *sălta inima de bucurie*, văzând în fața mea pe fiul foștilor mei elevi, conștiincioși,

sârguincioși, bine crescuți. Un colț de guler îi era afară, altul ascuns în flanea, cămășuța pe-pit de uniformă era pe jumătate scoasă din pantaloni, dar nu conta. Se vedea că, părinții, fiind plecați devreme la serviciu, voinicul s-a-mbrăcat singur, și-a pus cheia la gât și a venit la școală. Povestea repede, repede, înghițind în sec. Îl mai temperam, îi aduceam aminte cu o singură silabă.

– Vrea cineva să continue povestirea basmului?

Liniște. Chiar dacă ar fi vrut cineva, nu-ndrăzne să fie văzut și auzit de prâslea cel voinic. După ce a plecat curajosul povestitor, am tăcut câteva clipe toți. Fetele și băieții stăteau cu capul plecat spre bancă și tare aș fi vrut să știu la ce se gândeau. Eu știu la ce mă gândeam. Mă frământa întrebarea: oare se simt jigniți sau numai rușinați? Oare am procedat corect?

– Sunt foarte sigură că mulți dintre voi n-au ridicat mâna, de frică, nu pentru că n-au știut. N-au avut curajul lui Adrian. Așa trebuie să fii în viață: sigur, curajos, hotărât, ca să nu te calce alții în picioare și să te creadă prost.

S-au ridicat capetele, s-au destins fețele, s-au luminat cumva ochii. Asta era iarna. De opt martie, primesc de la ei un dar minuscul: un prosopel roșu, tip artizanat cât palma; pe prosopel o fântâniță tot minusculă din lemn, cu ciutura atârând deasupra. Pe postamentul fântânii un cocoș microscopic, ținând în cioc o punguță. Mă uitam contrariată la fântânița aceea și la cocoș, neputând descifra simbolul darului lor.

– Nu-nțeleg simbolul vostru. Am întârziat sau am lipsit cumva de la ore și trebuie să mă trezească acest cocoș uriaș?

– Nuuu, tovarășa profesoară, este *Punguța cu doi bani*, pe care n-am știut s-o povestim.

– Aaa! Înseamnă că v-a durut gestul meu de atunci sau v-ați însușit sfatul meu?

– Amândouă.

Păstrez și acum acel cadou. Cu dragoste, cu nostalgie și cu veșnica întrebare: oare am contribuit cu ceva la formarea lor ca Oameni?

Ivan Bahreanyi și totalitarismul sovietic

(Continuare de la pag. 1)

Deci: luați *Mica Enciclopedie Sovietică* din 1940 și deschideți-o la litera Y și aruncați un ochi în secțiunea YPCP la ce este scris acolo.

Acesta este un document. Și acolo, chiar dacă se folosesc caractere mici, este scris cu litere negre pe un fond alb, cum că, după recensământul din 1927, Ucraina Sovietică avea o populație ucraineană de 32 de milioane, iar în 1939, adică după 12 ani... 28 de milioane. Doar 28 de milioane! Unde au dispărut cei 4 milioane de oameni față de 1927? Și unde este creșterea care ar fi trebuit să fie de cel puțin 6-7 milioane în 12 ani? Împreună, acestea însumează peste zece milioane. Unde sunt acei 10 milioane de ucraineni? Ce s-a întâmplat cu ei în țara *socialismului prosper*? Tocmai din această cauză nu vreau să mă întorc sub bolșevism. Am parcurs întregul drum cu poporul meu și am fost martor viu la dispariția acelor milioane. Nu pot detalia acest lucru într-un articol scurt, dar vreau măcar să spun câteva cuvinte despre asta. Și subliniez faptul că sunt un muncitor (proletar), adică un reprezentant al clasei *dominante* în URSS, în numele căreia Stalin și partidul său exercită așa-numita *dictatură proletară*. Dar sunt fiul unui proletar ucrainean, iar în plus, mama mea este de origine țărănească – fiica unui țăran, Ivan Kryvusha, din satul Kuzemin din Poltava – tocmai aceasta este nefericirea întregii mele vieți în URSS-ul democratic.

Și din acest motiv nu am fost doar martorul dispariției a 10 milioane de ucraineni, ci și parte a acelor milioane care, împreună cu noi, au fost umilite și distruse consecvent de-a lungul anilor de bolșevism.

Am fost doar un copil de 10 ani când bolșevicii au intrat în conștiința mea precum un coșmar sângeros, apărând ca torționari ai poporului meu. A fost în anul 1920. Mă aflam atunci cu bunicul în sat, pe pajiște. Bunicul avea 92 de ani și era un veteran mutilat, dar muncitor la pajiște, având grijă de ea. El îmi amintea de sfinții Zosima și Savatie, care erau pictați pe o icoană ce atârna sub un vechi tei în mijlocul pajiștii.

Apoi, într-o seară, au venit niște oameni înarmați, care vorbeau într-o limbă străină, și sub ochii mei și ai altor nepoți, în mijlocul urlitelor noastre, l-au omorât, împreună cu unul dintre fiii lui (unchiul meu). l-au torturat pentru un timp și i-au întrebat ceva, apoi au tras în trupurile lor însângerate cu pistoalele și au răs... Toți erau mânjiți de sânge, iar sub vechiul tei din mijlocul pajiștii, acolo unde atârnav icoanele sfinților Zosima și Savatie, totul era stropit cu același sânge. Sângele va rămâne în conștiința mea toată viața. Așa avea să înceapă *Noaptea Sfântului Bartolomeu* în acel sat. Astfel de nopți erau multe în Ucraina, iar eu, fiind mic, azeam oamenii vorbind despre ele cu groază, dar nu le vedeam. Și apoi am văzut. În acea noapte, toți bătrânii gospodari din sat și preotul au

fost uciși, iar acea noapte (ca multe altele) a fost rânduită de bolșevism, în persoana reprezentanților colhozului și a trupelor bolșevice. Nu știam că acesta era preludiul întregii vieți sovietice și simbolul destinului pregătit de bolșevism pentru întregul meu popor [...].

Incendiind Ucraina, bolșevismul și-a propus să deznaționalizeze teritoriul, să distrugă spiritualitatea și identitatea națională, dorind să transforme URSS-ul multinațional într-un singur imperiu roșu. Deoarece Ucraina era cea mai bogată republică din URSS și a doua ca mărime după Rusia, bolșevismul a încercat să o mențină cu orice preț. Însă, deoarece populația nu a fost de acord voluntar, bolșevismul moscovit a recurs la provocări, teroare și exterminarea fizică a maselor umane, pe care a continuat să o facă de-a lungul întregii sale domnii și o face și acum. Această distrugere a fost efectuată într-o manieră grandioasă, adecvată regimului dominat de mânia măreției.

În anii 1929-1932, în cadrul așa-numitei *colectivizări*, bolșevismul a declarat război țăranimii bogate cu sloganul *distrugerea culacului ca și clasă*. În practică, acest lucru a însemnat exterminarea fizică a unei mase colosale de oameni, agricultori muncitori onești. Și, în primul rând, exterminarea țăranimii ucrainene. Această distrugere a *culacului ca și clasă* a fost, de fapt, o distrugere a Ucrainei ca națiune, deoarece aceasta era compusă în proporție de 70% din țărani. Sub acest slogan de distrugere fizică, milioane de oameni ucraineni au fost exterminați, nu *culacii*, ci săracii, intelectualii și muncitorii [...].

Culacii au fost exterminați pentru că erau bogați, pentru că erau *culaci*. Săracii, intelectualii și muncitorii au fost exterminați pentru că simpatizau cu aceștia, fiind, în consecință, *subculaci*. În această categorie au fost incluși toți cei care erau împotriva autorității sovietice și a colectivizării [...].

Deci nu este de mirare că în închisorile și lagărele din URSS ai anilor 1936-1939 erau aproximativ 11 milioane de oameni. Închisorile erau atât de supraaglomerate încât în celulele de izolare, care aveau o suprafață suficientă pentru o singură persoană, locuiau între 25 și 30 de oameni, stând numai în picioare, timp de 10-11 luni, sau mai mult, *sub anchetă*, adică înainte de clarificarea dacă sunt sau nu vinovați de ceva. Și pe nimeni nu interesa că oamenii mureau de vii... În plus, fiecare dintre ei era bătut în timpul interogatoriilor. Iar toate acestea aveau loc conform unui plan conceput la indicațiile Kremlinului. Până la urmă, totul reprezenta un așa-numit *cincinal de reconstrucție a omului*. Așa că l-au reconstruit. Cu toate acestea, când procesul a ajuns la absurd, când nu a mai rămas familie în URSS care să nu fie afectată de teroare, pentru că în ea se afla un dușman al poporului, când marea de scrisori și cereri ale copiilor și mamelor deținuților încadrați ca dușmani ai poporului au inundat Kremlinul, cu atât mai mult poate cele ale N. Krupskaya (soția defunctului Lenin), atunci Stalin, pentru a calma opinia publică, a anunțat la al XVIII-lea congres al partidului că dușmanii poporului s-au strecurat în NKVD, și i-au ucis pe onorabilii *bolșevici ai partidului*... (...). Și spunând acestea, a dat ordin ca Ezhov să fie îndepărtat și trimis în concediu. Poate fi mai mare cinismul și batjocura față de om?''.

(Continuare din nr. 87-88)

După concert a început dansul. De data aceasta mă interesa puțin. Eu îl căutam pe el. Întreaga mea ființă îl înțelegea acum doar pe el, se repezea spre el într-un amestec ciudat de durere și mângâiere. El stătea cu alți tineri în mijlocul sălii și îi privea pe cei care dansau.

Iar eu dansam condusă de o mână sigură, ușor, abia atinând podeaua. Cavalerul meu îmi șoptea din când în când la ureche că dansez minunat și că sunt „un fluture încântător”!

Eu râdeam. Râd mereu când aud asemenea vorbe. Lena spune că nu e frumos să le râzi domnilor în față, dar eu nu pot să-i admir pentru asta! Râd bine de ei, râd pe săturate și mă întorc liniștită acasă.

Trecând pe lângă Oreadyn în timpul dansului, îi evitam privirea. Mă temeam să mă întâlnesc cu el, deși îmi doream asta. Ah! Nu mă mai înțelegeam nici măcar eu. Parcă primăvara mi-ar fi inundat întreg sufletul! Parcă m-aș fi îmbrăcat într-un veșmânt cu totul nou și minunat!

Într-o mică pauză de dans el s-a apropiat de mine.

– E foarte greu de ajuns să vorbești cu dumneata, – spuse el zâmbind. – Aștept de o jumătate de oră deja, mă uit când o să fii lăsată în pace și abia acum am reușit să te prind.

Apoi îmi întinse brațul și am pornit, ca multe alte perechi, să ne plimbăm prin sală. El îmi vorbea despre dans și îmi spunea că nu dansează, iar eu am observat cu uimire că toate privirile erau ațintite asupra noastră, urmărindu-ne cu curiozitate. De ce ne priveau toți? Prin ce ne deosebeam de alte perechi? Poate că, într-adevăr, eram atât de „înaltă”, cum spunea Lena adesea, și de aceea le săream în ochi? Nu, eram doar puțin mai înaltă și mai slabă decât Lena – deci, acesta nu putea fi motivul; iar el era frumos și distins, puțin mai înalt decât mine – și nu puteam arăta chiar atât de „groaznic” pe lângă el!

Oare el nu a observat cum se întorceau după noi capetele respectabilelor matroane și ale bărbaților? N-aș spune că ne priveau cu o expresie răutăcioasă! Nu! Dar ne priveau!

El nu vedea nimic.

Călca atât de lejer, de-a dreptul mândru, de parcă ar fi condus cine știe ce persoană importantă! Iar eu, sigură că el se află alături de mine, eram într-o dispoziție la fel de bună. La un moment dat am întâlnit-o și pe Lena, care era însoțită de un tânăr și ea mi-a zâmbit cu subînțeles.

În acea clipă, Oreadyn m-a privit cercetător în ochi.

– Am uitat să te întreb, – spuse el, – ți-a plăcut muzica de la concert?

– Mult, – am răspuns eu, dar am simțit că el ar fi vrut să audă altceva, de exemplu, de ce în ochii mei se vedeau, chiar dacă doar foarte slab, urme de plâns?

– Îmi place muzica, – am spus mai departe, fără a acorda atenție privirii lui cercetătoare, – și am un singur regret – că nu am studiat-o.

– În rest, ești fericită? – mă întrebă glumind.

– La o astfel de întrebare trebuie să răspunzi pe larg. Înainte de toate, trebuie să ai darul de a fi fericit.

– Și dumneata nu ai acest dar?

– O, dimpotrivă! – am răspuns eu repede. – Aș îndrăzni chiar să spun că îl am din plin. În unele clipe simt atât de limpede că sunt o fire teribil de însetată de viață! Mă apuc de toate cu înflăcărare, de parcă nu mi-ar ajunge timpul să experimentez totul. Și binele, și răul din viață! Ce înseamnă asta?

– Așa e firea dumitale, – răspunse el și ochii lui mă priviră cu pasiune. – Nu pot spune același lucru despre mine. Eu nu mă grăbesc deloc să află ce-mi va dăruia soarta, deși sunt unele lucruri pe care aș vrea să le știu.

Apoi mă întrebă repede, pironindu-mă cu ochii săi mari și negri (noi ne așezaserăm deja):

– Știi cine a fost tatăl meu?

– Știu!

Tăcere.

– Mama mea a murit când era foarte tânără, nici nu mi-o mai amintesc...

– Și eu abia mi-o amintesc pe a mea, – am spus eu în șoaptă.

– Da? Fiindcă că pe a mea au doborât-o convențiile etichetei; de aceea din partea lor nu mă aștept la nimic

bun. Cât rău sălășluiește în mine, – a spus el ironic, – și câtă nesăbuiță! Nici n-ai crede!

– Nici dumneata însuși nu crezi asta, probabil ești doar supărat!

– O, în acest moment nu sunt supărat deloc! – răspunse el aproape vesel. – Cei care m-au convins de asta sunt oameni practici, cumpătați și poate nici nu se înșală. La urma urmei, eu însumi cred că se poate moșteni, de exemplu, caracterul sau altele asemenea. De ce nu ar fi adevărat acest lucru? Un lucru a fost deja dovedit. Sunt impulsiv, nestatornic, uneori chiar pătimaș, și câteodată, fără niciun motiv, nu-mi țin cuvântul, la fel ca un câine! – și râse încetșor.

– Ah! De ce vorbești așa?

– Să nu-ți spun asta?

– Nu!

– Când tocmai simt nevoia să-ți spun!

– Dumneata chiar ești așa?

– Așa sunt.

– Nu cred. Nu cred că ești nestatornic față de dumneata însuși.

Mă privi surprins.

– Față de mine însumi? Nu, la asta nu m-am gândit.

M-am gândit la nestatornicia față de ceilalți, și asta e deja altceva.

– Ei bine, asta e ceva obișnuit, – am spus eu. – De ce să-ți placă un singur tablou în viața ta, când există atât de multe?

– Ești ironică acum...

– O, deloc. Am propriile păreri despre statornicie.

– Dar unele tablouri rămân aproape o viață în memoria noastră, – rosti el apoi cu un glas coborât. De exemplu, cele care ne impresionează puternic prin frumusețea lor sau prin subiectul pe care îl înfățișează. Nu crezi?

– Ba da, de ce nu? Am iubit-o pe bunica din tot sufletul, am iubit-o mai presus de orice, dar o iubesc aproape la fel și pe mama, deși aproape că nu o cunosc. Mă mir din ce moment mi-a rămas imaginea ei în memorie și de ce tocmai din acel moment. Aveam abia trei sau patru ani când, îmbolnăvind-mă, am plâns toată noaptea, și n-a dormit nici ea la fel ca mine. A doua zi m-a scos în grădină. Trebuie să fi fost o zi frumoasă, pentru că am adormit afară. Trezindu-mă, am vrut să mă joc. Ea s-a ridicat – ah, precis o durea capul, deoarece era atât de obosită! Părul ei foarte lung era despletit complet și îi acoperea trupul ca o mantie aurie până aproape de pământ. S-a ridicat pe vârfuri ca să-mi rupă o crenguță dintr-un salcâm înflorit – și așa o văd până azi, stând în vârful picioarelor, cu brațele ridicate, purtând o îmbrăcămintă ușoară, strălucitoare... Acea imagine sau, mai bine-zis, acea clipă a fost ce am păstrat în memorie până azi și, datorită acelei imagini, imprimate în sufletul meu, eu o iubesc. De ce s-a întipărit totul în memoria mea în acel moment? De ce nu într-un alt moment, de exemplu, când îmi dădea ceva ce îmi plăcea foarte mult? Nu e curios acest lucru? Și de-atunci, imaginația mea leagă de această

imagine felurite alte imagini, felurite întâmplări și o iubesc atât de mult! Acea imagine a putut să mă impresioneze pentru toată viața doar prin frumusețea ei – nu-i așa?

– Așa e, așa e! – răspunse el cu o strălucire în privire. – Iar dumneata trebuie să semeni foarte mult cu ea...

– Așa zicea bunica!

– Lorden îți spune Lorelai. Și eu ți-aș spune așa, dacă n-ar fi fost el primul care a folosit acest nume.

Am zâmbit.

– Însă el mi-e prea antipatic, – spuse Oreadyn, – ca să repet ceea ce îi place lui și, de aceea, o să-ți găsesc alt nume.

– Care, de exemplu?

Mă privi atât de ciudat, încât eu, îmbujorându-mă, mi-am plecat privirea.

– Nu știu dacă ai fi de acord cu un astfel de nume, – spuse tulburat.

Eu n-am mai întrebat nimic. Tăcu și el, parcă temându-se ca acel cuvânt să nu-i scape singur de pe buze. Peste o clipă spuse:

– El nu m-a prezentat prea frumos în fața rudelor dumitale, după cum am aflat, iar la urechile unchiului meu a ajuns deja vestea că îmi ruinez viitorul, „pierzând vremea cu Lasalle”¹.

– Asta am auzit și eu.

– Și ce crezi?

– Mi-ar plăcea să-mi spui chiar dumneata ce să cred!

– Ești o persoană bună! – spuse el, privindu-mă recunoscător. Și nu degeaba am avut încredere în dumneata chiar de la prima întâlnire. Am crezut într-un fel de sinceritate a dumitale, așa cum oamenii cred în întoarcerea primăverii. Iar, în ceea ce privește interesul pentru Lasalle, lucrurile stau în felul următor: nu sunt un discipol al său; dar problema care l-a preocupat și pentru care s-a luptat mă preocupă și pe mine, la fel ca pe mulți alții. Însă planul meu de viață este diferit. Mai întâi vreau să dobândesc o poziție independentă și să obțin mijloacele pentru a lupta, iar apoi voi începe să lupt împotriva a ceea ce mi se va părea răul cel mai mare pentru poporul nostru. Azi nu pot spune clar cu ce voi începe să mă lupt mai întâi. Fiecare epocă are propriile sale răni și eu m-aș năpusti asupra tuturor relelor, le-aș zdrobi pe toate dintr-o dată, dacă ar exista într-un singur om suficientă forță pentru asta. Dar, până când voi putea adăuga propria cărmidă la marea construcție, vreau să dobândesc ceea ce îmi este necesar pentru a contribui la ea!

Apoi tăcu pentru o clipă, încruntându-și amenințător sprâncenele, și se vedea clar că se luptă cu propriile gânduri.

– Doamne-Dumnezeule! – rosti după aceea cu o voce gătită de o emoție bruscă. – Când mă gândesc de câtă muncă e nevoie la noi, de câtă putere și învățătură, când mă gândesc ce scurt e timpul în care omul poate realiza ceva și ce fel de viață îmi pregătesc cei care mă întrețin, îmi vine să înnebunesc!

Din pieptul său se smulse un geamăt, iar pe mine mă trecu un fior rece. Își strânse buzele, încercând să se liniștească, iar privirea mea se opri pe obrazul său. Era foarte tulburat, dar nici eu nu arătam calmă în acea clipă, fiindcă, atunci când s-a uitat la mine, pe buze îi apără un zâmbet amar.

– Vezi? – rosti cu o jumătate de glas. – Sunt într-adevăr pătimaș, dar nu am nicio vină că în vinele mele nu curge deloc sânge „alb” și că, din când în când, răzbate în mine – cum spune unchiul meu – chintesența neamului meu!

Chiar în acel moment se apropie de mine un tânăr și mă invită la dans.

L-am refuzat, mulțumindu-i de invitație. El se uită mirat la noi și se îndepărtă, cerându-și scuze. Poate s-a simțit jignit? Așa să fie! Nu-mi pasă!

– Te-ai expus pentru mine! – spuse Oreadyn. – Oare am meritat eu asta?

– Nu-mi pasă de bârfele deșarte! – am răspuns eu disprețuitor.

– Dar dacă n-ar fi deșarte – (mă privea cu speranță și înflăcărare), – ce s-ar întâmpla?

– Atunci aș îndura! – am răspuns eu cu supunere fără să vreau, înroșindu-mă sub privirea lui. – Dar asta nu are importanță, – adăugai cu mândrie, – mai bine spune-mi ce viață ți se pregătește.

¹ Ferdinand Lasalle (1825-1864) – activist politic german, jurist și filosof, liderul socialiștilor germani. (N.tr.)

– Familia mea mă silește să studiez Teologia.
– Deci, e adevărat?
– Da, da! Studiile pe care le-am ales necesită mai mulți bani, iar eu... știi și dumneata cum stau lucrurile! Înțeleg de ce ei doresc una și nu doresc alta. Eu sunt un străin pentru ei, iar acum, când mai și revendic partea pe care mi-a lăsat-o bunicul pentru studii, am devenit un „netrebnic” în ochii lor! Asta mă întristează extrem de tare! Ar fi fost mai bine dacă m-ar fi dat tatălui meu imediat după moartea mamei, așa cum ceruse el. Azi aș fi umblat, poate, cu vioara sub braț, ducând o viață simplă de țaran, fără să tânjesc după lumea „cultivată” și fără să îndur din cauza ei și frigul, și foamea. Măcar de m-ar fi dat fratelui tatălui meu, după cum au dorit amândoi. Să mă trimită acum la ei, când unul nu vrea să audă de mine deoarece am devenit „domn”, iar celălalt cine știe dacă mai trăiește? Acum, când lumina cunoașterii și a unei alte vieți s-a revărsat înaintea mea, când mă aflu atât de aproape de „amiaza” vieții mele, să mă lase la bunul plac al sorții nu e deloc o glumă potrivită! De altfel, eu nu le cer bunurile lor, ci doar ceea ce este al meu. E regretabil doar că am ajuns să mă umilesc pentru asta. Dacă n-ar fi așa, mi-ar păsa prea puțin; aș trăi ca până acum. Din munca mea de student, fără să am nevoie să fiu întreținut de ei.

– Și nu te poți baza deloc pe unchiul tău? – am întrebat.

– Nu. E un om simplu și neinstruit. Spune ori să fii țaran, ori, dacă tot intri în rândul domnilor, atunci să te faci popă. Orice alt statut i se pare josnic. Zice că trăiește pe spinarea țăranilor!

El tăcu iritat, iar eu n-am putut găsi cuvinte potrivite stării lui de spirit. Îmi era milă de el și eram complet mișcată de soarta lui. Semăna cu soarta mea de parcă erau două

picături de apă și era mai bună doar pentru că el, fiind bărbat, avea valoare, iar eu, fiind femeie, nu valoram nimic!

În fața noastră, perechile se pregăteau de cadril și unii dansatori, uitându-se în spatele lor și văzându-ne lângă ei, ne priveau cu curiozitate. El observă asta și se întoarse îngrijorat spre mine.

– Sunt teribil de egoist! – spuse. – Îți povestesc cine știe câte despre mine și nu observ ce se întâmplă aici. Dumneata, poate, ai vrea să dansezi, dacă... – El nu apucă să termine fraza. În fața noastră apărură, din pământ, din iarbă verde, mătușa.

O singură privire aruncată spre ochii ei reci, spre fața ei cu buzele strânse cu dezgust îmi fu de-ajuns ca să înțeleg că era pregătită de luptă. În vârful coafurii ei înalte și elegante tremurau capetele ieșite în relief ale panglicilor bonetei sale violet, iar pana de struț, care, după o îndelungată odihnă pe fundul lăzii ei celei mai scumpe, se trezise, în această seară, într-o poziție atât de „înalță”, tremura și se legăna trist din cauza mișcărilor energice ale capului ei.

– Tu stai aici? – întrebă rece.

– Da, mătușică.

– Ai promis dansul cuiva?

– Nu...

– Te rog să mă consideri perechea ta de dans! – interveni politicoasă Oreadyn, aplecându-se în fața mea. – Chiar în acest moment voiam să te invit la acest cadril.

Mătușa păru că nici nu-l observă.

– Ia mantia Lenei și du-o în salonul alăturat sau la garderobă! – porunci ea, stând dreaptă ca o lumânare.

Și am înțeles-o foarte bine.

Dacă nu dansam, nu îndrăzneam nimeni să mă observe, iar ea nu voia să mă vadă în compania lui Oreadyn. Acel lucru trebuia să-l priceapă și, pricepându-l, trebuia să-i îndeplinesc

porunca, dacă nu voiam să provoc un scandal uriaș acasă cu încăpățânarea mea.

Înroșindu-mă de umilință până la rădăcina părului, m-am ridicat pentru a-i îndeplini ordinul, dar Oreadyn mi-a tăiat calea.

– Oare chiar te-ai deranja pentru un lucru atât de neînsemnat? – rosti el, zâmbind oarecum ciudat. – Dă-mi-o mie! O s-o dau unui servitor, ca să aibă și el ocazia să-și îndeplinească în această seară îndatorirea de lacheu! Noi trebuie să dansăm!

Mătușii i se aprinseră ochii și își ridică cu mândrie capul.

– Ai auzit ce-am spus, Nataalka?

– Am auzit, mătușică, mă duc.

– O să te duci? – mi se adresă Oreadyn și eu m-am speriat de privirea sa. Ochii lui se aprinseră de o mânie bruscă, iar fața lui smeadă se făcu palidă.

– Mă întorc imediat, domnule Oreadyn, – am spus, implorându-l din priviri. De-ar tăcea odată!

– Atunci, dacă vrei dumneata să duci mantia, o să te conduc!

Și, neluând în seamă atitudinea ridicolă, poruncitoare și arogantă a mătușii, îmi oferii brațul și, luându-mi din mână nefericitul *corpus delicti*², pornii împreună cu mine. Ea rămase pe loc de parcă ar fi încremenit. Eu nu m-am uitat înapoi după ea. Dar mi se părea că toți ceilalți invitați au auzit, la fel ca mine, cuvântul pe care îl șuieră printre dinți: „Scan-da-lös!”³

(Va urma)

Traducere din limba ucraineană
de **Cristina Silaghi (Bumbar)**

² Corp delict (lat.). (N.a.)

³ E scandalos! (germ.). (N.a.)

Festivalul Civic PEN România: literatura ucraineană și responsabilitatea scriitorului în vremuri de război

În seara zilei de 26 iunie, spațiul cultural Londohome din București a găzduit ediția „Focus Ucraina” a Festivalului Civic PEN România, un eveniment dedicat literaturii ucrainene contemporane și reflecției asupra rolului scriitorului într-o epocă marcată de război, violență și rezistență culturală. Festivalul a reunit o masă rotundă consacrată unor apariții editoriale recente și un program de lectură de poezie civică, oferind publicului o perspectivă amplă asupra modului în care literatura răspunde marilor provocări ale prezentului.

La masa rotundă au participat: Mariana Sipoș, Ruxandra Cesereanu, Miruna Vlada, Radu Vancu și Mihai Vacariu, fiecare prezentând volume care surprind drama războiului și forța memoriei. Au fost discutate cărți semnate de Victoria Amelina, Oksana Stomina, Victoria și Pavel Matiușă, și Hector Abad Faciolince, precum și antologia *Mecanisme de apărare. 12 scriitori ucraineni în război*. Prin aceste prezentări, festivalul a depășit dimensiunea unui simplu gest de solidaritate cu Ucraina, devenind un spațiu de dialog despre literatura care se scrie sub amenințarea războiului și despre felul în care cuvântul poate deveni o formă de rezistență.

Un moment aparte al întâlnirii i-a fost consacrat scriitoarei Victoria Amelina, evocată de Miruna Vlada drept o autentică „scriitoare-soldat”. Amelina nu s-a limitat la a scrie despre război, ci a mers alături de militari în apropierea liniei frontului, documentând crimele de război și mărturiile supraviețuitorilor. Destinul ei tragic, întrerupt în urma atacului cu rachetă asupra orașului Kramatorsk, a devenit simbolul sacrificiului intelectualului care refuză să rămână spectator în fața istoriei. Pornind de la această evocare, a fost prezentată și cartea scriitorului columbian Hector Abad, apropiat al Victoriei Amelina și martor direct al atacului în care aceasta și-a pierdut viața. Mărturia sa completează imaginea unei generații de scriitori pentru care literatura și experiența personală devin inseparabile.

Unul dintre cele mai consistente momente ale dezbaterii l-a constituit prezentarea volumului Oksanei Stomina, realizată de Ruxandra Cesereanu. Prozatoarea ucraineană, originară din Donețk, construiește o literatură documentară de o remarcabilă intensitate, în care experiența exilului, pierderea casei, destrămarea lumii cotidiene și trauma războiului sunt transformate într-o mărturie artistică de mare forță. Scrisul său evită orice retorică patetică și impresionează prin autenticitate, luciditate și profunzime umană, oferind cititorului acces direct la realitatea trăită de milioane de ucraineni. Un rol esențial în aducerea acestei opere în fața cititorului român îl are traducătoarea Mihaela Herbil, a cărei muncă a fost evidențiată în cadrul festivalului. Traducerea unui asemenea volum presupune mult mai mult decât transpunerea fidelă a textului dintr-o limbă în alta: ea înseamnă păstrarea ritmului interior al discursului, a nuanțelor emoționale și a încărcăturii istorice pe care o poartă fiecare pagină. Grație sensibilității și profesionalismului Mihaelei Herbil, vocea Oksanei Stomina ajunge la publicul român cu aceeași autenticitate și forță expresivă,

contribuind la apropierea dintre cele două culturi și la o mai bună înțelegere a realităților pe care literatura ucraineană contemporană le mărturisește.

Mihai Vacariu a continuat discuția prezentând volumele semnate de Victoria și Pavel Matiușă, evocând, totodată, experiențele sale din Ucraina și întâlnirea cu Oksana Stomina, mărturie care a conferit dezbaterii o dimensiune personală și directă.

În partea finală a mesei rotunde, Radu Vancu a prezentat antologia „12 prozatori ucraineni”, tradusă de Mihai Traista, subliniind că limba ucraineană reprezintă astăzi nu doar un instrument de expresie literară, ci unul dintre cele mai puternice simboluri ale identității naționale și ale rezistenței culturale în fața agresiunii.

Festivalul a oferit și un moment de recunoaștere a celor care fac posibil dialogul dintre literaturi. Au fost felicitați traducătorii Mihaela Herbil și Mihai Traista pentru contribuția lor la traducerea literaturii ucrainene în limba română și a literaturii române în limba ucraineană. Prin activitatea lor, cei doi nu doar facilitează circulația textelor, ci construiesc punți culturale durabile între două spații literare apropiate prin experiențele și valorile pe care le împărtășesc.

Programul s-a încheiat cu o lectură de poezie civică susținută de Daniela Crăsnaru, Mina Decu, Nichita Danilov, Iustin Butnariuc și Florin Balotescu, alături de scriitorii participanți la masa rotundă. Poezia a devenit astfel o continuare firească a dezbaterilor, reafirmând capacitatea literaturii de a da glas memoriei, solidarității și speranței.

Ediția „Focus Ucraina” a Festivalului Civic PEN România a demonstrat că literatura nu este doar un act artistic, ci și unul de responsabilitate civică. În vremuri în care războiul amenință nu doar vieți omenești, ci și memoria, identitatea și cultura unui popor, scriitorii și traducătorii devin păstrători ai adevărului și ai dialogului dintre națiuni, iar cărțile lor rămân una dintre cele mai puternice forme de rezistență împotriva uitării.

Rania MARINCA

Liudmela TARAN

* * *
Târziiu mi s-au aşternut drumurile. Noaptea trebuia să trec
Prin pădurea deasă şi câmpia fără margini,
Prin focul frigii oarbe.
Buruienile ruginite şuşoteau. Bezna goală ceva turuia.

În suflet s-a zvârcolit ceva. Şi s-a întristat
Sărmanu-mi chip.
Calc aiurea. Aud foşnetul frunzelor. Dar, iată, el se apropie...
Şi deodată suflarea-i călduţă cu mare bucurie
Îmi mângâiasă faţa.
Iubite câine, demult aşteptat! Recunosc licărul ochilor tăi,
Resimt bătaile inimii
Din cauza lungii zbateri a tâmpelor.
Ţi-am recunoscut vorba tărăgănată şi devotamentul moale ca ceara
Şi nu mă tem să-ţi spun totul despre frica care m-a cuprins.
Acum spele-mi ploaia, bufniţele să-mi trimită mahmureala lor.
Iubite câine, mult aşteptat, împreună vom ajunge în sat.
Ştiu, mare păcat va fi dacă vom sta împreună în acelaşi geam.
Şi prin iarbă ne vom auzi paşii: Tu eşti cu mine... Tu eşti cu mine...

TOAMNA. DISTONANŢE

Totul mă incomodează: paltonul cu poalele lungi, bereta caraghioasă.
Ploaia mă incomodează căci întruna toarce din caierul tristeţii.
De atâta singurătate mi-i lehamite şi ca pe o prietenă docilă
O chinui şi o giugiulesc, o arunc în sus şi o prind ca pe un copil.

Suflete, de ce taci? Învaţă-mă, dar învaţă-mă,
Cum să trăiesc, să prind în râu peşti de argint, –
Armonia schimbătoare a lumii –
Dar ei poate vor să înoate în sângele meu?

Suflete, linişteşte-mi răutatea şi neliniştea!
Şi judecă-mă, judecă-mă, nu tăcea şi sta deoparte ca un străin.
Tu eşti mult mai în vârstă decât mine şi vezi zările mai clar decât mine.
Spune-mi măcar un cuvânt, doar nu ți s-au crispat buzele sarate...

Traducere din limba ucraineană
de Ștefan TCACIUC

Poezii preluate din volumul „80 de privighetori ucrainene”, vol. 3, Bucuresti, 1995.

Jessica BILCEC

Judecata sentimentelor

În ziua purificării, când toate simţămintele muritorului au venit la judecată, acestea au ieşit, rând pe rând, să dea socoteală înaintea Raţiunii. Prima a ieşit în faţa scaunului de judecată Bucuria. Ea i-a prezentat judecătorului momentele în care a însoţit muritorul, câtă vreme i-a fost alături, i-a vorbit despre ce o atrage şi ce o îndepărtează din sufletul muritorului. Judecătorul a notat şi i-a permis să se retragă. După ea s-a prezentat Liniştea, care a recunoscut plecându-şi capul plecat că a stat foarte puţin timp în sufletul muritorului, căci a fost repede alungată. Judecătorul a notat şi i-a permis să se retragă. După Linişte a venit Pacea. Ea era foarte nemulţumită că nu i s-a permis să găsească un locaş în sufletul muritorului, ci de îndată ce a intrat a şi fost izgonită. Judecătorul a ascultat-o, a notat şi i-a permis să se retragă. Rând pe rând, toate simţămintele muritorului au ieşit să dea socoteală, şi-au prezentat fiecare cauza şi au vorbit despre nemulţumirile avute.

În cele din urmă, înaintea scaunului de judecată s-a prezentat Durerea. Judecătorul s-a uitat la ea încruntat şi a întrebat-o:

– Ce-ai făcut cu firava viaţă a muritorului? Toate celelalte simţăminte te acuză şi nu e nimeni care să te scuze. Ce ai de spus în apărarea ta?

– Vina mea e una mare. Am însoţit muritorul la fiecare pas, am mai lăsat câte un loc lângă mine numai surorilor mele, simţămintelor rele. Dar pe surorile mele vitregi, simţămintele bune, le-am izgonit şi nu le-am lăsat să stea multă vreme. În apărarea mea, pot să spun doar că Moartea e cea care m-a chemat.

– Moartea? Dar muritorul nu a pierdut pe nimeni în moarte.

– Nu, domnul meu, nu e vorba de moartea care se vede, ci de cea care nu se vede. Moartea care se vede nu se alege, dar moartea care nu se vede se alege şi asta face ca eu, Durerea, să fiu foarte mare şi să nu mai las loc de nimic în sufletul muritorului.

– Tu vorbeşti despre două morţi când toţi muritorii ştiu că pe acest pământ există doar o singură Moarte. Cum ai de gând să te faci înţeleasă?

– Domnul meu, Moartea văzută, are o soră, Moartea nevăzută. Aşa cum îi spune şi numele, moartea nevăzută nu trece prin faţa ochiului muritorului. Ea poate fi doar trăită şi simţită prin mine.

– Şi ce vrei să spui prin cuvintele: „Moartea care se vede nu se alege, dar moartea care nu se vede se alege”?

– Moartea care se vede şi care nu se alege e cea în care muritorii îi pierd pe cei dragi în somnul morţii, îi întorc în ţărână şi plâng după ei. Nimeni nu alege această moarte. Cei rămaşi suferă din cauza pierderii şi plâng mult, poartă haine negre, sunt însoţiţi mereu de sora mea, Tristeţea, iar eu îi însoţesc doar o perioadă, apoi le dau drumul. Însă moartea care nu se vede, dar care se alege e cea în care trupul celui drag e viu, el stă în faţa muritorului nostru, ba chiar poate să îi vorbească, să îi zâmbească sau să îl blesteme. Totuşi, în spatele acestui trup viu e un om care a ales să moară pe dinăuntru. Acel om era cândva parte din viaţa muritorului. În vremurile bune, atunci când muritorul se gândea la acel om, eu nu aveam loc, căci în locul meu era iubirea. Iubirea era uriaşă, nu lăsa loc niciuneia dintre surorile mele rele, oaspeţii ei erau mereu surorile ei bune. Însă în ziua în care acel om a ales cu bună ştiinţă să moară în faţa muritorului nostru, el a ucis ca un şarpe veninos iubirea. Aşa că, în locul ei, am venit eu. Ştiu, sunt mare, sunt foarte

mare, atât de mare nu m-aţi mai văzut niciodată, dar pot să mă apăr. Omul care a ales să moară în faţa muritorului nostru ştia foarte bine cât de mult îl iubeşte muritorul. Cunoştea în detaliu încrederea, stima, respectul şi admiraţia pe care i le poartă. Ştia că era universul lui, sprijinul lui, cel care îi aducea bucuria şi zâmbetul. Cu toate acestea, omul a hotărât să îl înjunghie pe la spate într-un mod josnic. Apoi a venit şi s-a așezat înaintea muritorului zâmbindu-i şi spunându-i să se poarte ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, ca nu cumva, Doamne fereşte, să afle şi alţii. Ah, era să uit, i-a mai spus că tot ce a făcut e corect, că de vină e muritorul şi că el însuşi l-ar fi provocat să-l înjunghie. Atunci iubirea mi-a făcut loc mie. Eu, Durerea, am venit şi am luat în stăpânire sufletul muritorului.

– Dar de ce ai crescut atât de mare în sufletul acestui muritor? Mă uit la sufletele altora şi văd că la ei nu creşti atât de mare atunci când eşti adusă de moarte.

– Da, pentru că sunt adusă de moartea care se vede. Moartea care se vede doare şi ea, chiar foarte tare. Dar în urma acesteia, muritorul înţelege că nimeni nu a avut control asupra morţii, nici el, nici cel care a plecat nu ar fi vrut să se întâmple una ca asta. Pe de altă parte, muritorul rămâne cu o amintire caldă a omului care a părăsit această lume. Moartea care se vede nu schimbă imaginea omului bun. Omul bun rămâne om bun şi după moarte. Dar când vine sora ei, moartea care nu se vede, ea este aleasă de omul viu. Omul viu decide să moară în ochii semenului său, în sufletul celui care l-a iubit şi era gata să jertfească orice pentru el. Atunci eu sfâşii sufletul muritorului, pentru că o astfel de moarte face ca imaginea omului preţuit înainte să nu fie compatibilă cu imaginea omului putred de acum. O trădare atât de josnică înnebuneşte.

– Asta înseamnă că moartea care nu se vede doare mai tare decât moartea care se vede? Sau care moarte e mai rea?

– Ambele morţi mă fac foarte puternică, dar să ne uităm la ce lasă în urmă fiecare dintre ele. Moartea care se vede, cea fizică, face ca cei rămaşi să suferă mult timp. Totuşi, timpul este medicul lor şi amintirea devine alifia care le unge rănilor. Astfel că, după o vreme, ei se bucură din nou de viaţă. Însă moartea care nu se vede, cea a sufletului omului viu, face ca cel suferind să nu se vindece chiar şi după foarte mult timp, pentru că apare mereu amintirea, care este sare pe rana veşnic sângărândă a suferindului.

– Şi nu stă nicidecum în puterea suferindului să scape de tine?

– Ba da, acest lucru e posibil. Permiteţi-mi să vă aduc în discuţie povestea Katerynei lui Taras Şevcenko¹. Ştiţi bine cât de mult l-a iubit ucraineanca Kateryna pe moscovitul Ivan. Cunoşteţi bine peregrinările ei pe drumul către Moscova. Chiar dacă a fost alungată de părinţi şi judecată de gura lumii, ea şi-a luat copilul în braţe şi a pornit în căutarea omului pe care îl iubea. Nu ştia dacă e viu, dar îl căuta, nu ştia dacă o va recunoaşte, dar spera, nu ştia dacă o va accepta, dar lupta. Şi ce a făcut Ivan când a văzut-o? Prin reacţia lui, a ales să moară sufleteşte. Aceasta este moartea nevăzută. El era viu, dar mort pentru Kateryna. Nepăsarea celui care îi jurase că o iubeşte a sfâşiat-o pe Kateryna până într-acolo încât ea şi-a pus capăt zilelor. Moartea care nu se vede doare mai tare pentru că vine din partea celor care câştigă, la un moment dat, încredere deplină. Ea sfâşie pentru că e adusă de cei pentru care pare că lupta merită. Kateryna a rezistat guri lumii, a rezistat renegării din partea părinţilor, dar nu a putut rezista în faţa indiferenţei celui pentru care şi-a compromis viaţa. Moartea sufletească poate aduce cu sine moartea fizică. Când sufletul moscovitului a pierit, Kateryna a murit şi ea cu totul. Asta este calea pe care ea a ales-o ca să scape de mine.

– Înseamnă că moartea fizică a suferindului este singura cale prin care el scapă de tine, care ai fost adusă de moartea sufletului celuiilalt?

– Aceasta este calea cea mai rapidă, cea mai sigură şi definitivă. Însă nu este singura cale. Mai există un drum, ce-i drept anevoios şi lung, dar odată parcurs mă face să las în pace suferindul. Acest drum începe la finalul acestei zile. Iar tu, judecătorule, ştii bine că ai o sarcină deloc uşoară. În această zi a purificării, simţămintele îţi dau socoteală. Dar tu, Raţiune ce vei face mai departe cu ele?

Atunci Raţiunea a pus pe balanţă toate cele auzite, le-a notat şi i-a permis Durerii să se retragă.

¹ Este vorba de poemul „Kateryna” scris de poetul ucrainean Taras Şevcenko şi publicat în anul 1840.